

Det subkulturelle akvarium: Fascination, intervention og moralske panikker

Ud over at være redaktør for Social Kritik er Benny Lihme vel efterhånden en af de mest kendte (og anerkendte) deltagere i den socialpolitiske og socialfaglige debat på det område, der handler om 'vilde unge', inkl. en lang række temaer, der på den ene eller anden måde grænser op til – eller udgør aspekter af – denne problematik.

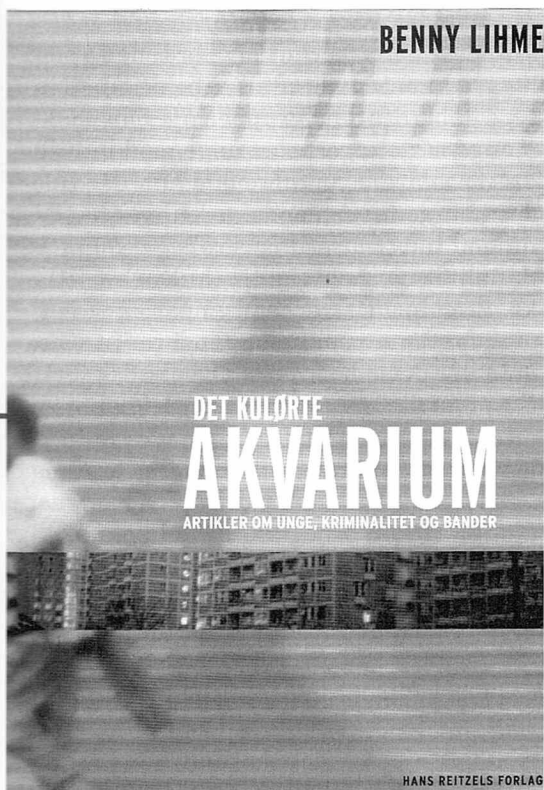
Derfor er det både logisk og berettiget, at Hans Reitzels Forlag nu udgiver en artikelsamling, der samler en række af de tekster, Lihme har bidraget med siden slutningen af 80'erne. Og lad det være sagt med det samme: Bogen er glimrende. Der er i alle tilfælde tale om væsentlige og indsigtfulde tekster, der holdes sammen af den fællesnævner, at de alle kan siges at have en eller anden forbindelse til 'unge, bander og kriminalitet'. I den forstand er de alle indlæg i den debat, der i Danmark for tiden føres om 'vilde unge' og om hvordan vi som samfund skal forholde os til dem. Den eneste tekst der for alvor falder uden for denne fællesnævner er bogens sidste, der mest handler om den amerikanske seriemorder Jeffrey L. Dahmer. Formentlig er det i erkendelse heraf, at teksten kategoriseres som en "bonustekst".

Vi kommer vidt omkring: Fra socialt arbejde og socialpædagogik, polemiske kommentarer til stigmatiserende dansk forskning i indvandrerungdom,

endnu mere polemiske kommentarer til DAMP-diagnosens udbredelse, kritik af import af argumenter fra amerikansk bandeforskning, boksningens kvaliteter i det sociale arbejde med 'vilde unge' etc. Undervejs slår vi sågar et smut forbi den danske producerkvartet Madness4Real i Los Angeles, hvor de producerede musik for amerikanske rapkunstnere i den tungeste ende af ligaen (gruppen blev senere kendt under navnet Den Gale Pose, men er vist nok i skrivende stund under opløsning). Rapmusikken har naturligvis den relation til 'vilde unge' problematikken, at de 'vilde unge' i høj grad trækker på og lader sig inspirere af den amerikanske gangsterrap og hip hop kultur, når de i en lokal dansk kontekst kreerer deres egne subkulturer, som svar på de komplekse og problematiske livsbetingelser, de står overfor.

Af bogens 27 tekster er det blot to, der ikke har været udgivet før. Til nogle af teksterne har Lihme, som en ekstra service til læseren, tilføjet nye indledninger, som sætter teksten i forhold til en aktuell problematik.

Teksterne er imidlertid alle, med eller uden nye indledninger, i høj grad stadig aktuelle – sørgeligt aktuelle fristes man til at sige. Et eksempel: Den yderst kvalificerede diskussion af den tåbelige og repressive danske graffiti politik, der føres i artiklen 'Det kulørte akvarium', stammer helt tilbage fra 1988. Problematikken er imidlertid sørgeligt højaktuel netop i disse dage, hvor Københavns Byret har taget

Af Sune Qvotrup Jensen

Benny Lihme

Det kulørte akvarium.

Artikler om unge, kriminalitet og bander

304 sider, kr. 298,- incl. moms.

Hans Reitzels Forlag.

hul på sagen mod en københavnsk graffiti-maler, der er tiltalt med et erstatningskrav på 2,5 millioner kroner (sic!). Til dette er der bl.a. at sige, at erstatningskrav af denne størrelse næppe har nogen som helst individualpræventiv effekt, hvilket bedst kan forklares med et citat fra graffiti maleren 'Ollio' hentet fra et interview i nr. 19/2001 af det svenske High End graffitimagasin UnderGround Productions: *'When you owe hundreds of thousands you don't have to care anymore, you can write as much as you like. I heartily recommend it!'*

Kun enkelte detaljer synes i dag at være forældede: Rapperen Ice T som Lihme refererer for hans politiske argumenter og indsigt i den amerikanske ghettos sociale dynamikker, betragtes i dag vist nok mest af alt som en halvkikset og ikke særligt velartikuleret, selvudråbt 'repræsentant' for det sorte Amerika. Og rapperen Ice Cube om hvem det fortælles, at han har forladt gangsterrappen til fordel for eftertænksomhed og selvrefleksion, er i dag vendt tilbage til gangsterrappen – sikkert

fordi det er der, pengene er. Men det kunne Lihme naturligvis ikke vide i henholdsvis 1994 og 1991.

*

Artikelsamlingen udgør på ingen måde en homogen størrelse, hverken hvad angår teksternes længde eller dybde. Sådan må det nødvendigvis være med en artikelsamling af denne type. Et væsentligt spørgsmål, bliver derfor efter hvilke kriterier en sådan heterogen artikelsamling skal vurderes? Lihme placerer sig således mellem socialpolitiske, socialpædagogiske, kriminologiske og decideret sociologiske debatter og diskussioner – hvilket er helt legitimt eftersom problematikken naturligvis både kan og bør betragtes ud fra flere forskellige faglige optikker (hertil vil jeg for egen regning tilføje at uddifferentieringen af disse fagligheder jo i en vis forstand er en arbitrær konstruktion). Måske kan man være så generøs at man, med et udtryk lånt fra den amerikanske sociolog C. Wright Mills, betegner denne del af artikelsamlingen som en form for 'spora-

disk sociologi'. Hvis man imidlertid hertil lægger, at Lihme efter eget udsagn ikke betragter videnskaben som en særligt privilegeret diskurs med patent på indkredsning af den 'objektive' sandhed¹¹, og at han ikke i indledningen gør krav på en decideret videnskabelig autoritet, synes det oplagt først og fremmest at opfatte bogen som en socialpolitisk debatbog. Hermed er det også antydnet, at det i princippet er legitimt, når Lihme skærer sine budskaber og pointer til så de passer ind i hans socialpolitiske ærinde. For han har altid noget på hjerte, som oftest er det en social indignation han skriver på, og dette noget tilfører teksterne en lidenskab som *både* gør teksten mere læseværdig end den lidenskabsløse og blodfattige puritansk værdifrie socialvidenskab, der dyrkes af visse forskere og gør at teksterne må vurderes ud fra andre kriterier end de som gælder for tekster, der hævder at være snævert videnskabelige. I den forstand er det altså helt acceptabelt, at det socialpolitiske ærinde fører til en form for eklekticisme i forhold til anvendelsen af socialvidenskabelige pointer. På den anden side holder Lihme sig ikke tilbage med at hævde, at han har fakta (f.eks. 'al foreliggende dokumentation', s.8) på sin side. Derfor må det være rimeligt her at diskutere hans pointer på en overvejende faglig måde. Lad mig derfor gå ind i et par af de væsentligste diskussioner:

For det første er der Lihmes måde at omgås det forhold, at børn og unge fra indvandrerfamilier angiveligt tegner sig for en uforholdsmæssig stor del af den problematik, der omhandler 'bander' og 'vilde unge'. Lihme skriver polemisk, at det '*efter nogles mening*' især er de unge 'andengenerationsindvandrere' der fremstår som utilpassede (s.7), vender sig skarpt imod en '*tiltagende farvning og arabisering/tyrkisering af ungeproblemet*' (s.17), polemiserer over forestillingen om '*et samfundsmæssigt 'araberproblem*' (s. 24), ligesom han argumenterer for, at '*den sociale dimension i virkeligheden er den afgørende i marginaliseringen af såvel Brian som Ahmed*' (s.126). I en artikel tages der et berettiget og skarpt opgør med kulturforklaringer, idet der argumenteres for, at gruppevoldtægter ikke kan kædes sammen med mellemøstlig/arabisk/muslimsk kultur (s. 208-209). Det er jeg helt enig i. Men Lihme går videre endnu: Han gør gældende,

at den halvoftentlige organisation 'Udrykningsholdet' har en '*skjult racistisk målgruppeorientering*' (s.177), fordi den i særlig grad koncentrerer sit arbejde om den type subkulturelle grupperinger, hvor mange af deltagerne er unge med indvandrerforældre. Han mere end antyder således helt gennemgående, at enhver påpejning af indvandrerunges relative merkriminalitet nærmer sig det (kultur)racistiske. Socialpolitisk er jeg sympatisk stemt over for denne pointe og tenderer at være enig i at dette bør være hovedbudskabet; især i en sammenhæng hvor dele af medierne under anvendelse af populæranthropologiske forenklinger manipulerer groft og ansporer til 'moralisk panik'. Set med mere faglige briller, er jeg imidlertid betænkelig: Jeg er naturligvis enig med Lihme i hans kritik af kulturforklaringer; en kritik som vi i øvrigt finder parallelt hos forfattere som Annick Prieur (1999), Ove Sernhede (2000) og Verena Stolcke (1995). Når det er sagt, mener jeg imidlertid samtidig, at der er meget der tyder på, at indvandrerunge faktisk i gennemsnit er mere kriminelle, eller i hvert fald at de er det på en anden måde, end etnisk danske unge. Og det mener jeg godt, man kan tage udgangspunkt i, som noget der på redelig vis skal forklares, uden at man nødvendigvis fører sig selv ind i et kulturracistisk og essentialistisk vildnis. Der er naturligvis en række gode forklaringer; her et par bud:

For det første: Indvandrere fra de mest stigmatiserede og derfor marginaliserede indvandrergrupper, bærer en uforholdsmæssig stor del af den sociale lidelse, der er knyttet til underklassens sociale position. Når indvandrere *i gennemsnit som gruppe* er mere arbejdsløse end danskere er det i sig selv en oplagt social forklaring på at de også *i gennemsnit som gruppe* er mere kriminelle. For det andet: Indvandrerunge er formentlig oftere end andre unge som færdes i byens rum udsat for overvågning og social kontrol, hvilket via paradoksale stigmatiseringsmekanismer kan tænkes i sig selv at forhøje sandsynligheden for afvigelse. For det tredje: Indvandrerunge kan ikke undgå nu og da at opleve sig udsat for den mistænkeliggørelse, nedgørelse og diskrimination, der følger i kølvandet på den omsiggribende

kulturelle 'racisme' (Røgilds 2002). Denne symbolske miskendelse og despekt kan antages i sig selv at forhøje sandsynligheden for, at grupper af mennesker danner afkoblede subkulturelle miljøer med alternative anerkendelseskriterier, end de som er gældende i et semiracistisk storsamfund. Denne årsagsforklaring kommer Lihme da også selv ret tæt på, når han i en anden sammenhæng skriver om at '*føle sig religiøst og kulturelt diskrimineret*' (s.192). For det fjerde: For nogen indvandrergupper spiller det formentlig også en rolle, at mange i forældregenerationen står usikre og desorienterede i forhold til det samfund de befinder sig i, fordi deres erfaringsgrundlag og praktiske sans ikke er særligt meget bevendt i det nye samfund – et forhold som jeg selv har haft en tendens til at underbetone. For det femte kan psykiske følger af krigs-, tortur- og flugtoplevelser spille en rolle, når vi taler om børn og unge fra flygtningefamilier. Her kan der være tale om krigstraumer hos enten de unge selv eller nære familiemedlemmer (Børnerådet 1999: 10). Endelig, for det sjette, trækker grupper af unge på det kulturelle råstof, '*the pool of styles, meanings and possibilities*' (Willis 1978: 59), som omverdenen stiller til rådighed, når de skaber subkulturelle løsninger på deres aktuelle sociale situation. Hvor gerne vi end ville, kan vi næppe helt afvise, at et semitraditionelt æresbegreb der hentes fra forældregenerationen og ombearbejdes, indgår som et element i den bricolage, der skabes af etnisk blandede subkulturelle grupper af unge. Måske fordi et sådant æresbegreb relativt let kan modificeres, så det bliver kompatibelt med tankesæt inspireret af amerikansk 'ghettokultur' formidlet via især gangsterrap? (De to forklaringer på æresbegrebets oprindelse i denne type subkulturer behøver således ikke at være gensidigt udelukkende).

Problemet med Lihmes argumentation er alt i alt, at den kortslutter problematikken, før vi overhovedet når til disse forklaringer. Skal man være venlig kan man måske sige, at hans argumentation implicit rummer den første forklaring (men i så fald på en måde, hvor han næsten systematisk benægter eksistensen af det forhold han forklarer). Hvis en påpegnig af

problematikken er lyst i band, betyder det også, at et forsøg på at indkredse årsagsforklaringer er udelukket. Spørgsmålet er om det er klogt? I hvert fald er det et dilemma!

For det andet er der Lihmes fascination af boksportsen, som undertegnede anmelder har det endog meget svært med. Jeg har altid haft svært ved at finde glæde ved at betragte en sport, som drejer sig om at slå modstanderen hårdt i ansigtet – helst så hårdt at vedkommende falder mere eller mindre bevidstløs til jorden (det hedder vist nok at vinde på knock out). Fascinationen af boksportsen ville imidlertid være relativt uproblematisk, hvis det ikke var fordi, Lihme går videre og over i en besyngelse af boksningsens, og andre former for kampsports, anvendelighed i det sociale arbejde med unge, der befinder sig i subkulturer på kant med samfundet. I en artikel der blandt andet handler om boksetræner og socialarbejder Jean Schmücker, kan man således læse, at boksnings er velegnet til at lokke svært opsøgelige unge til, at man i boksnings lærer at tage hensyn til modstanderen, at 'boksnings er en vej til selvdisciplin og selvindsigt' (s. 281). Om Jean Schmücker hedder det endvidere, at han har akkumuleret en livsvisdom, bl.a. i kraft af de færdigheder han besidder som boksetræner (s. 285). Andetsteds hedder det, at de unges kampsportsinteresse kan bruges som en trampolin i forhold til at gå ind i andre sammenhænge (s. 138).

Lihme positionerer sig her inden for en, i mine øjne, højst uheldig tankegang inden for socialt arbejde med 'vilde unge'. Jeg kender ikke meget til Schmücker eller hans arbejde og vil ikke på nogen måde betvivle, at han er god til at arbejde med 'vilde unge' – men er det ikke tænkeligt, at hans evner i den forbindelse er knyttet til andre personlige kvaliteter end de, som er knyttet til netop boksnings? Koblingen af boksnings og livsvisdom forekommer mig simpelthen absurd – og da særligt i en kontekst hvor Lihme forholder sig temmelig kritisk til eksempelvis medieviol (s. 16).

Det er ikke fordi jeg ikke mener, at man skal gå endog meget langt for at imødekomme de 'vilde unges' ønsker om aktiviteter. For min skyld må de eksempelvis gerne lave gangsterrap med et rigt mål af bandeord og sexistiske udsagn, hvis det er det de vil. På

det punkt er jeg nærmest relativist; bl.a. fordi en imødekomme af de unges præferencer samtidig er en konkret måde at udvise ikke-fordømmelse på. Jeg er på ingen måde ude på at fordømme den gadenkultur, som de samfundsmæssige betingelser har gjort det nødvendigt for de unge at skabe. Jeg ser det heller ikke som det sociale arbejdes opgave at nedbryde de kønsopfattelser og måder at være kropslig på, der er knyttet til de marginale maskulinitetsformer, eller for den sags skyld at opdrage de 'vilde unge' til at kopiere middelklassens måde at være mænd på. Jeg benægter heller ikke at boksning har nogle af de væsentlige kvaliteter, der drages frem.

Men problemet med boksning er jo det helt konkrete, at uanset hvor dygtige nogle af disse alternative og eksperimenterende socialarbejdere er, vil der altid være nogle unge, man ikke får hjulpet, eller som, efter at have været på rette vej, falder tilbage i destruktive livsmønstre. Disse unge vil imidlertid i mellemtiden have lært offensive kamptechnikker, som er decideret farlige i en helt konkret og fysisk forstand. Sat over for denne slags konkrete indvendinger er relativismen malplaceret.

Man kan naturligvis godt forklare mine indvendinger mod boksesportens anvendelighed i det sociale arbejde ud fra overvejelser om den akademiske middelklassens æstetiske orientering og kropsforskrækkelse. Lihme strejfer da også denne type klassebestemte vurderinger, når han kommenterer eksempelvis kvindelige pædagogers tendens til at affærdige boksning (s. 284). I den forbindelse kan min antipati for sporten forklares socialt. Min hovedpointe er imidlertid ikke at boksning er grimt, men derimod at det er decideret farligt at anvende den i socialt arbejde med 'vilde unge'. Og i øvrigt siger det at forklare et udsagn ud fra de sociale mulighedsbetingelser, der gør det sandsynligt, intet om udsagnets sandhedsværdi.

Der må være andre former for kampsport og lignende aktiviteter, der rummer nogen af de samme kvaliteter som boksning, men som i mindre grad er offensivt anvendelige. Jeg foreslår: Stunt, Judo, Break Dance, Capoeira og Selvforsvar.

For det tredje har jeg nogle problemer med Lihmes måde at bedrive kritik af andres videnskabelige arbejde. Jeg kan ikke

helt gennemskue den og synes ind imellem, den er en smule unfair. Et eksempel er de tekster, hvor Lihme diskuterer Christopher Gilbergs bog om DAMP diagnosen – og sætter ind med et veritabelt generalangreb på denne diagnoses udbredelse og anvendelighed. Lihme er her på den ene side antipositivist, når han eksempelvis skriver om lægernes faglighed, at: *'Børn som konkrete, levende subjekter tingsliggøres med andre ord i denne form for faglighed'* (s. 79). På den anden side kritiserer han DAMP diagnosen for ikke at være præcis nok, samt for at bygge på et skrøbeligt og uvidenskabeligt fundament, ligesom han gør gældende at *'rent videnskabeligt er Gilberg ikke helt fin i kanten'* (s. 86). Samtidig med at Lihme lægger afstand til positivismen, synes han med andre ord tæt på at kritisere Gilberg for ikke at være gennemført nok i sin positivisme! Dertil kommer, at han kritiserer Gilberg for ikke at inddrage sociale forklaringer (s. 82). Men det er vel i en vis forstand fair nok, at naturvidenskabsmænd bortabstraherer sociale sammenhænge, når de ud fra netop deres faglighed forsøger at indkredse netop de naturvidenskabelige årsagssammenhænge, de har forstand på og begreb om – lige så vel som det er oplagt, at sociologer ikke fokuserer på neurologiske årsagssammenhænge når de, ud fra netop deres faglighed, forsøger at indkredse sociale årsagssammenhænge!

Jeg er for så vidt nogenlunde enig i den pointe Lihme vil frem til, men alligevel: Lidt ydmyghed i forhold til den naturvidenskab, der trods alle dens problemer også producerer væsentlig viden om mennesker som biologiske organismer og dermed indfanger væsentlige lag af virkeligheden, havde efter min bedste vurdering været på sin plads.

*

Lihme skriver forbandet godt; så godt at man har svært ved at lægge bogen fra sig. Kun en enkelt artikel 'Ved landsbyens ærekær' synes jeg lykkes mindre godt – mest fordi den slutter så underligt brat. Særligt Lihmes indledninger er stemningsfulde og fremragende. Eksempelvis når han som optakt til interviewet med

Madness4Real tager os med på en foruroligende, næsten klaustrofobisk biltur, der i litterær forstand er fremragende beskrevet. En anden gang får vi at vide, at *'et lille barn intetanende sidder på gulvet og forsøger at rive det sidste nummer af medlemsbladet fra Dansk Cyklistforbund i stykker'*. Så er kontrasten til de amerikanske massemediers svælg i seriemordernes udskejelser trukket op. I andre af artiklerne fanges vi som læser ind af, at han starter med på stemningsmættet vis at trække på sit store kendskab til skønlitteraturens skildringer af forskellige subkulturelle universer og sociale miljøer. I den forstand har artikelsamlingen også litterære kvaliteter. Dertil kommer at selve formen – relativt korte, indholdsmættede, kondenserede tekster med noget på hjerte – giver en fremdrift i læsningen, som gør, at man hele tiden får lyst til også lige at snuppe den næste artikel. Så når man så efter en dags tid eller to har læst bogen til ende, sidder man og ærgrer sig over, at der ikke er mere at komme efter. Men så kan man jo altid begynde forfra....

Når der nu ovenfor er brugt en del plads på at gå i dybden med en række kritikpunkter vil læseren muligvis, til trods for mine indledende roser, have fået det indtryk, at jeg er stærkt kritisk over for bogen. Det er ikke tilfældet. Tvært imod. Jeg er overordnet *meget* begejstret. Som debatbog lykkes den fremragende, uanset at man kan diskutere et par af dens faglige pointer. Det vil man i øvrigt altid kunne i denne type bøger. Jeg føler mig på mange måder intellektuelt nært beslægtet med forfatteren – både holdningsmæssigt og hvad angår de mere faglige/videnskabelige pointer. Måske er det netop derfor, det for mig giver så meget mening at gå ind i diskussionerne. Den kritik der her er givet er med andre ord en kritik, der hviler på den præmis, at Lihme grundlæggende har ret i langt det meste af det, han skriver. Og netop derfor er værd at diskutere med. Det er vel kendt for de fleste, at netop mellem positioner, som ligger relativt tæt på hinanden, kan der undertiden føres endog meget heftige diskussioner.

For at rydde alle eventuelle misforståelser af vejen, skal jeg derfor afslutningsvis stærkt anbefale denne bog, dels til alle

der har en almen interesse for socialpolitiske problemstillinger, dels til alle der professionelt beskæftiger sig med 'vilde unge', hvad enten de er praktikere eller har en forskningsmæssig interesse. Ingen, der kan læse dansk på tilstrækkeligt niveau, bør gå ud i verden og arbejde med eller forske i 'unge, kriminalitet og bander' uden at have kendskab til bogens argumenter og pointer!

PS. Et lille hjertesuk fra det akademiske ringhjørne: Lihme refererer løbende fra såvel skøn- som faglitteratur. Derfor ville det have været både venligt og oplagt, hvis man bag i bogen havde kunnet finde en samlet og deltaljeret liste over den refererede litteratur. Et emneindeks havde heller ikke været helt af vejen.

Referencer:

- Børnerådet. Særligt truede unge fra etniske minoritetsgrupper. Debatoplæg 1999.
- Lihme, Benny. Forskning i indvandrerungdom – brug og misbrug. Å vokse opp (Seminarrapport fra BARN- DOM OG UNGDOM UNDER UTVIKLING) Institutt for kulturstudier. Universitet i Oslo 2001; side 92-95.
- Prieur, Annick. Maskulinitet, kriminalitet & etnicitet. Social Kritik nr. 65/66 december 1999; side 33-43.
- Røgilds, Flemming. Den nye racisme: Aktører. Forhistorie. Modstrategier. Dansk Sociologi Nr. 3, oktober 2002, 13. Årg; side 101 – 110.
- Sernhede, Ove. Föreställda gemenskaber och nya etniciteter. Nordisk Sosialt Arbeid. Nr.1, 2000, 20. Årg.; side 2-11.
- Stolcke, Verena. Talking culture. Current Anthropology nr. 1, February 1995, vol. 36; side 1-24.
- Willis, Paul. Learning to Labour. Ashgate 1978.

Note:

1. Af et udskrift af et oplæg Lihme holdt på konferencen 'Å vokse op' på Institutt for kulturstudier, Universitetet i Oslo 2001, fremgår det, at Lihme bortset fra den mest sublime forskning ikke vil *'hierarkisere forskningen som noget særligt på bekostning af andre relevante diskurser'*. (Lihme 2001: 92). Denne position må jeg i princippet erklære mig enig i, endskønt jeg frygter visse reaktionære politiske strømningers nutidige misbrug af skepsissen mod eksperter – denne diskurs synes relativt nemt at kunne deformeres til en aldeles brutal foragt for kundskab.

Sune Quotrup Jensen er Cand. Scient. Soc. (Kombinationsuddannelse i Samfundsfag og Sociologi) og arbejder som forskningsassistent på Aalborg Universitet, Institut 1. Han har for nylig udgivet bogen "De vilde unge i Aalborg Øst" (Aalborg Universitetsforlag).